Bat. Gen.
XXVI
743

OPSTELLEN

OVER DE

BILLITON-MAATSCHAPPIJ,

DOOR

Mr. L. W. C. KEUCHENIUS.

(OVERGEDRUKT UIT DE STANDAARD.)

AMSTERDAM,
J. H. KRUYT,
1883.

BAT.
GENOOTSCHAP
VAN
K.E.N.W.

Rp. 289. 000.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 8 Mei 2012
No. Induk : 41381/PN-MUSEUM/12
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

De uitkomsten der Billiton-Maatschappij.

I.

Tot juiste beoordeeling van het gewicht der verantwoordelijkheid, die de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en de Minister van Koloniën hebben durven op zich nemen, *de eene*, door eigenmachtig, in strijd met door den Koning vastgestelde algemeene verordeningen en buiten alle *officieele* raadpleging met het Opperbestuur hier te lande, het in 1892 ten einde loopende contract met de Billiton-maatschappij voor de ontginning der delfstoffen bevattende gronden van het eiland Billiton, voor den tijd van 35 jaren te verlengen; *de andere*, door op zulke onwettige handeling en zulke overschrijding van machtsbevoegdheid, zonder eenige de minste aanmerking, de goedkeuring des Konings te vragen, is het niet onbelangrijk de uitkomsten van die Maatschappij en de voordeelen, welke deze voor hare deelhebbers heeft afgeworpen, te kennen. Daaraan zal ook kunnen worden getoetst de schade of winstderving, die in eenen tijd, waarin geldelijke tekorten, zoo in Nederland als in Indië, tot eene geldleening en het opleggen van nieuwe lasten moeten doen besluiten, aan het Rijk is toegebracht.

Oorspronkelijke eigenaren der Billiton-concessie waren Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden en de heer Vincent

G. Baron van Tuyll van Serooskerken, die later zich den heer John F. Loudon, onder afstand aan dezen van een vijfde van hun aandeel, toevoegden, zoodat de beide eersten daarin deelden ieder voor $^2/_5$ en de laatste voor $^1/_5$.

De ontginning van Billiton, in 1852 nog een grootendeels woest en weinig bevolkt eiland, zoo groot in oppervlakte als de beide provinciën Gelderland en Utrecht of Friesland en Overijsel te zamen, werd aangevangen met een kapitaal van *f* 600,000. Reeds in het eerste jaar na de inwerkingtreding der onderneming in 1853, werd daarvan getrokken eene hoeveelheid van 652.17 pikols tin. Hoewel de mijningenieur Dr. Croockewit beweerd had, dat Billiton geen tin bevatte, steeg de opbrengst echter gaandeweg. In 1856 bedroeg zij reeds 3357 pikols, in 1858 4507 pikols, in 1860 3990 pikols, zoodat in het jaar 1860, toen de concessie aan een naamlooze vennootschap werd overgedragen over het tijdvak van 1853—1860, reeds geoogst was eene hoeveelheid van 18,957 pikols.

De Billiton-maatschappij werd opgericht bij acte, verleden voor den notaris Mr. F. M. Schmolck te 's-Gravenhage, d.d. 29 September 1860. Daaraan namen deel, behalve de drie genoemde concessionarissen, 33 anderen.

Haar kapitaal werd gezegd te bedragen *f* 5,000,000, verdeeld over 5000 aandeelen, elk gesteld op eene waarde van *f* 1000.

Vier duizend van die aandeelen werden den drie concessionarissen, ter vergoeding van de door hen voor eene som van *f* 4,000,000 met overdracht van alle baten en lasten ingebrachte concessie toegedacht, zonder dat daarop iets zou behoeven te worden gestort. Zij verkregen ieder 1000, 1000 en 500 aandeelen 2de rubriek en 600, 600 en 300 aandeelen 1ste rubriek. De overblijvende 1000 aandeelen, alle van de 1ste rubriek, werden ter beschikking gesteld van de 33 overige vennooten; en alleen voor deze 1000 aandeelen was eene storting binnen zekeren bepaalden tijd van 80 pCt. of *f* 800 voorgeschreven, terwijl de overige 20 pCt. zou worden ingevorderd, wanneer daartoe te eeniger tijd noodzakelijkheid zou be-

staan. Die noodzakelijkheid heeft zich nooit voorgedaan, waarom ook aan de drie concessionarissen, wien hunne 4000 aandeelen, ter vergoeding der ingebrachte concessie, tot eene waarde van ƒ 1000 het aandeel waren toegerekend, terwijl de overige aandeelhebbers voor hunne 1000 aandeelen slechts ƒ 800 per aandeel hadden behoeven bij te dragen, tot herstelling van de gelijkheid der aandeelen, eene som van ƒ 800,000 of van ƒ 200 per aandeel, later in geld is uitgekeerd.

Het kapitaal, door de 33 betalende aandeelhebbers in de Billiton-maatschappij gestort, ofschoon bij de statuten gesteld op eene som van vijf millioen Gulden, heeft dus nooit meer bedragen dan ƒ 800,000.

Daarvoor ontving de Maatschappij de concessie, met al hetgeen reeds in de jaren 1852—1860 in het belang der onderneming was aangeschaft en tot stand gebracht, maar ook met hare schulden. Deze kunnen echter niet vermoed worden bij de vestiging der Maatschappij zeer aanzienlijk geweest te zijn, daar het kapitaal, door de oorspronkelijke concessionarissen in de onderneming gestoken, slechts bedragen had ƒ 600,000, gedeeltelijk zeker gedekt door de winst op de van 1853—1860 geoogste hoeveelheid van pl. m. 19,000 pikols tin; daar de op de Maatschappij gelegde aansprakelijkheid voor de vroegere schulden der onderneming, volgens de statuten, niet verder ging dan tot een bedrag van ƒ 200,000; daar eindelijk de Maatschappij zonder eenig bezwaar in staat geweest is om met de door de nieuwe aandeelhebbers gestorte som ƒ 800,000 de onderneming voort te zetten.

Hoe groot die schulden ook mogen geweest zijn, zij mogen geacht worden geheel te zijn afgelost, toen de Maatschappij in 1868 besloot het eerste dividend aan hare aandeelhebbers uit te keeren. Over de zeven jaren van 1861—1867 had de opbrengst aan tin reeds bedragen de aanzienlijke hoeveelheid van 109,526 pikols; de middelprijs, waartegen het Billiton-tin verkocht was, had beloopen in de jaren 1863—1867 ƒ 75.47, ƒ 64.02, ƒ 57.38⅝, ƒ 50.07, ƒ 55.30 per pikol; in dat tijdvak had echter geene uitkeering van eenige winst plaats gehad.

Ook 's Lands of 's Rijks kas had vóór dat tijdvak niets voor den door de Billiton-maatschappij verschuldigden cijns getrokken. Wel was bij de in 1852 vastgestelde voorwaarden der concessie bedongen een cijns van 10 pCt. der netto-opbrengt; doch ofschoon reeds van 1853—1864 gewonnen was eene hoeveelheid van 52,554 pikols tin, schijnt de Maatschappij evenwel begrepen te hebben, zonder dat de Regeering tegen zulke bewering veel vermocht, dat van geen netto-opbrengst en dus ook van geen daaraan geëvenredigden cijns sprake zijn kon, zoolang de onderneming nog met eenige schuld bezwaard was. Verwondering moet het inderdaad wekken, dat de Regeering, na de met de Billiton-onderneming opgedane ervaring, bij de in 1873 vastgestelde nieuwe verordening omtrent de mijnontginningen in Nederlandsch-Indië, tot eene heffing van den cijns naar de *netto-opbrengst* is teruggekeerd. Eerst toen bij het in 1864 met de Billiton-maatschappij gesloten suppletoir contract, de cijns van 3 pCt. der *netto*-opbrengst vervangen was door een cijns van 10 pCt. *bruto*-opbrengst van het product, heeft het Rijk zijn rechtmatig aandeel in de voordeelen, die de onderneming afwierp, genoten. Voor het eerst werd in 1865, onder de werking van het in het jaar te voren gesloten contract, uit den oogst van 17,373 pikols tin, 3 pCt. van het bruto-product of eene hoeveelheid van 536 pikols als cijns aan het Rijk afgeleverd, welke in 1867 op de Nederlandsche markt gebracht, voor dat jaar eene bate afwierpen van *f* 34,914.11 bruto of *f* 32,504.28 netto.

Met het jaar 1868, toen reeds vele werken waren aangelegd en een getal van 80 mijnen in ontginning, toen de jaarlijksche opbrengst van 11,690 pikols in het jaar 1864 reeds tot 32,970 pikols in 1868 geklommen was, en de Maatschappij zelve, van schulden ontlast, de beschikking had over ongeveer 2400 mijnwerkers en eenen grooten voorraad daarenboven van gereedschappen, goederen en tinerts, nam de uitkeering van winsten aan de aandeelhebbers haren aanvang.

Bij art. 4 der Statuten was bepaald, dat, alvorens uit de behaalde winst het dividend ten behoeve van al de aandeel-

hebbers, dus zoowel die van de 2de als die van de 1ste rubriek, zou worden vastgesteld, de aandeelhebbers 1ste rubriek, vertegenwoordigende 2500 aandeelen, genieten zouden eene som van *f* 124,000, d. i. *f* 49.60 per aandeel of $6^1/_2$ pCt. van het op elk aandeel gestorte kapitaal van *f* 800.

Van hetgene na de prioriteit-betaling van *f* 124,000 ten behoeve van de aandeelhouders 1ste rubriek uit de behaalde winst, die als *bruto*-winst in de winst- en verliesrekening stond uitgetrokken, overbleef, werd in de eerste plaats 3 pCt. aan een bankiershuis te 's-Gravenhage tegoed gedaan.

De overblijvende som, vermeerderd met het kleine bedrag, dat een vorig jaar onverdeeld was gebleven, werd als nettowinst aangemerkt en over de 5000 aandeelen 1ste en 2de rubriek gelijkelijk verdeeld.

In het jaar 1869 vond de Billiton-maatschappij goed te bepalen, dat alvorens zulke verdeeling der winst te bewerkstelligen, nog eens daarvan eene som van *f* 175,000 zou worden afgezonderd; gelijk het heette, tot *delging van het kapitaal* der Maatschappij, dat dientengevolge op het *passief* der balans jaarlijks tot een minder bedrag van *f* 175,000 dan in het naast voorafgaande jaar geboekt werd, en na 14 jaren tijds dus van *f* 5,000,000, tot *f* 2,550,000 is teruggebracht.

Deze som van *f* 175,000, voor kapitaal-aflossing jaarlijks van de te verdeelen winst afgetrokken, werd onder de aandeelhebbers 1ste en 2de rubriek, dus over 5000 aandeelen verdeeld; zoodat elk aandeel daarvan genoot *f* 35, d. i. $4^3/_8$ pCt. van het op zulk aandeel gestorte of niet gestorte kapitaal van *f* 800.

Behalve het aan de aandeelhebbers uitgekeerd dividend, hebben deze dus nog voor elk aandeel genoten:

die van de 1ste rubriek een som van *f* 49.60 en *f* 35, te zamen *f* 84.60 of $10^{23}/_{40}$ pCt. over het gestorte kapitaal van *f* 800;

die van de 2de rubriek eene som van *f* 35, of $4^3/_8$ pCt. van het kapitaal van *f* 800.

Tot berekening dus van de voordeelen, die de Billiton-

maatschappij aan hare aandeelhebbers heeft afgeworpen, behoort het jaarlijks vastgestelde dividend te worden vermeerderd met eene som van *f* 84.60 voor elk der 2500 aandeelen 1ste rubriek; met eene som van *f* 35 voor elk der 2500 aandeelen 2de rubriek.

Wanneer dus de Minister van Koloniën in zijn Nota van beantwoording er op wijst, dat de aandeelhebbers in het jaar 1878 slechts genoten hebben een dividend van *f* 60, terwijl het voor de jaren 1880, 1881 en 1882 werd vastgesteld op een bedrag van *f* 345, *f* 390 en *f* 524, beteekent dit, dat aan aandeelhebbers, 1ste rubriek, op elk hunner aandeelen over het eerstbedoelde jaar is uitgekeerd eene som van *f* 144.60 of $18^3/_4$ pCt. over het daarop gestorte kapitaal van *f* 800, en dat de winst in de jaren 1880—1882 voor elk aandeel, bedragende *f* 429.60, *f* 474.60 en *f* 608.60, over de drie laatste jaren beloopen heeft $53^7/_{10}$ pCt., $59^{13}/_{40}$ pCt. en $76^3/_4$ pCt. over het kapitaal van *f* 800.

II.

De Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in wier handen gesteld zijn de stukken, betreffende de aan de Billiton-maatschappij verleende verlenging van concessie, merkt in haar daaromtrent uitgebracht Verslag aan, dat men in die stukken tevergeefs zoekt „naar eene enkele geldige reden, die de Indische Regeering bewogen heeft reeds nu de verlenging toe te staan."

In het bij dat Verslag afgedrukte Rapport van den Minister van Koloniën aan den Koning van 13 October 1882, Lt. A. No. 44, waarbij, dewijl daartegen bij hem geene bedenking bestaat, in overweging gegeven wordt aan de door de Indische Regeering geslotene overeenkomst des Konings goedkeuring te verleenen, zal men ook tevergeefs zoeken naar *één enkele* becijfering of aanwijzing van de uitkomsten der Billiton-onderneming en van de daaruit door de aandeelhebbers en het Rijk getrokkene voordeelen.

Na vermeld te hebben dat bij de nieuwe overeenkomst de door de Billiton-maatschappij verschuldigde pachtschat van 3 pCt. der bruto-opbrengst tot $4^1/_2$ pCt. is verhoogd, in te gaan met het oogstjaar 1892/93, vergenoegt de Minister zich aan het slot van zijn Rapport met de korte opmerking, die tevens als reden voor de door hem gevraagde, maar door den Gouverneur-Generaal niet eens verlangde goedkeuring gelden moet: „Tegenover de verlenging, welke aan de Billiton-maatschappij is toegestaan, zijn aanmerkelijke voordeelen voor het Rijk en de bevolking bedongen."

De eenige berekening, waarmede de Minister van Koloniën zich bij dat Rapport inlaat, strekt om aan te toonen, dat, wanneer overigens de voorschriften der algemeene verordeningen, op grond waarvan de Billiton-maatschappij de verlenging van hare overeenkomst voor den tijd van 35 jaren verlangde, op haar werden toegepast, zij een erfpachtsrecht van *f* 656,000 en een mijnrecht van *f* 164,000 zou moeten betalen. Zulke heffing achtte de Minister met de Indische Regeering onbillijk, en hij stelde, evenals de Gouverneur-Generaal, zich daarom tevreden met het beding, volgens hetwelk na 1892, voor zoolang de tinmijnontginning voortduurde, slechts een mijnrecht van *f* 1640 's jaars en eene erfpachtsom van *f* 1 voor elke in cultuur gebrachte bouw verschuldigd zijn zou.

Reeds terstond toen de Billiton-zaak voor het eerst in de Kamer ter sprake kwam en de Minister zich bereid verklaarde, al de daartoe betrekkelijke stukken over te leggen, werd door een der leden aangedrongen op de indiening van de Verslagen over de Billiton-maatschappij, die aan het einde van elk boekjaar worden uitgebracht. Toen deze Verslagen onder de door den Minister overgelegde stukken niet werden aangetroffen, verzocht de Commissie eene opgave te mogen ontvangen betreffende de productie-kosten en de netto-provenuën van het tin uit het eiland Billiton. De Minister gaf evenwel ten antwoord, dat zulke opgaaf betrof de huishoudelijke administratie der Billiton-maatschappij, waaromtrent aan zijn departe-

ment geene bijzonderheden waren medegedeeld. Niettemin had de Minister in den aanhef van zijn Rapport aan den Koning melding gemaakt van de reeds in 1852 op de concessionarissen gelegde en bij de suppletoire overeenkomst van 1864 niet gewijzigde verplichting om jaarlijks aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië in te dienen een staat der mijnontginning over het afgeloopen jaar en „wijders alle zoodanige verdere aantooningen omtrent den gang der onderneming als vanwege het Gouvernement van hen mochten worden verlangd." Dat de Gouverneur-Generaal van Nederl.-Indië, alvorens de jongste overeenkomst te doen sluiten, en de Minister van Koloniën, alvorens daarop des Konings goedkeuring te vragen, de behoefte niet gevoeld hebben van die Verslagen te raadplegen, en ze, overeenkomstig beider onbetwistbare bevoegdheid, van den vertegenwoordiger of het Bestuur der Billitonmaatschappij tot dat einde op te vorderen, pleit niet voor de zorg, waarmede 's lands belang in deze zaak is behartigd. Men zou meenen, dat het de eerste plicht der Regeering geweest ware zich van den stand der onderneming en hare uitkomsten te verzekeren, nadat de in Indië geraadpleegde hoofden der departementen van algemeen bestuur verklaard hadden niet in te zien, dat de Staat zich moest spolieeren om den aandeelhouders der Maatschappij het geld in den schoot te werpen en beweerd, dat het voorgestelde nieuwe contract voor deze laatste een *geschenk* zijn zou, dat minstens op *één millioen* Gulden 's jaars gedurende 35 jaren moest berekend worden. De Directeur van Justitie had bovendien aangetoond, dat het contract zoodanig in strijd was met de omtrent mijnontginning en uitgifte van gronden in erfpacht uitgevaardigde algemeene verordeningen, dat hij zich overtuigd hield, dat „tot het sluiten van een dergelijk contract 's Konings machtiging nooit zou verleend worden." De Gouverneur-Generaal 's Jacob vond toen goed, de overeenkomst dan maar zonder 's Konings machtiging te sluiten; de Minister van Koloniën had er niet alleen niet het minste bezwaar tegen, maar hij achtte het zelfs voor zich „duidelijk", waarom de Gouverneur-Generaal

gemeend had, ten deze zonder nader overleg met het Opperbestuur te kunnen handelen en verklaarde, wat inhoud en strekking der nieuwe overeenkomst betrof, zich dan ook wel „met het daarbij door de Indische Regeering ingenomen standpunt te kunnen vereenigen." De Minister rekende het alleen „niet wel doenlijk" de tot stand gekomen overeenkomst aan 's Konings bekrachtiging te onthouden „nadat de Koning vroeger steeds in alle quaestiën betreffende de wijziging van de Billiton-concessie was betrokken geweest."

Zoo weet een Minister van Koloniën, opvolger van den minister Van Goltstein en lid van het Kabinet-graaf Van Lynden van Sandenburg, te handhaven de privilegiën en belangen van de aandeelhouders der Billiton-maatschappij en tegelijk te waken voor de prerogatieven der Kroon!

Maar al waren die aandeelhouders enkel geweest *ongevaccineerde* zendelingen en leden der Gereformeerde kerk in Nederland, de Minister en ook de Gouverneur-Generaal zouden niet anders tegenover hen gehandeld hebben! Want het gold hier alleen, zoo verzekert de eerste, de herstelling eener FOUT, vóór dertig jaren reeds door 's Konings Regeering in Nederland begaan; en hoe zou, al was zulke *fout* nooit te voren *opgemerkt*, veel minder *erkend*, al maakte de Gouverneur-Generaal zelf daarvan met geen woord gewag, men het wraken kunnen, dat de Minister van Koloniën en de Landvoogd van Nederlandsch-Indië niet langer het voortbestaan daarvan duldden? Verdienen zij niet veeleer lof en dank? Wie toch durft het verdedigen, dat eene Regeering *fouten* begaan moet en, haar ontdekkende, niet tot hare opheffing behoort mede te werken?

Men gevoelt, dat hier een toon van ironie wordt aangeslagen. Het geschiedt echter alleen om geene plaats te gunnen voor den toon van verontwaardiging, dien de nota des Ministers, spelende met het gezond verstand der Kamer, met de eerste beginselen van Nederlandsch en Koloniaal Staatsrecht, met den eerbied voor de met eede bezworene Grond- en andere wetten van Nederland en Nederlandsch-Indië en met het ge-

zag en de waardigheid des Konings, bij lezing en herlezing telkens in toenemende mate opwekt.

Kan het den Minister van Koloniën ernst zijn met zijne bewering, dat de Gouverneur-Generaal, ofschoon misschien met voorbijzien van eenen *blooten vorm*, evenwel te recht, trots alle waarschuwing van de ambtenaren, evenals hij tot naleving en toepassing van 's Lands wetten en 's Konings verordeningen geroepen, tot de eigenmachtige verlenging van het Billiton-contract voor den tijd van 35 jaren besloot, omdat de tijd van 40 jaren, waarvoor de concessie in 1852 oorspronkelijk verleend was, aan den eenen kant volgens den Minister wel *lang* genoeg was om den geheelen erts-rijkdom van het eiland Billiton uit te putten, maar aan den anderen kant weder niet lang genoeg om de aanzienlijke, in de onderneming gestokene kapitalen terug te winnen?

Hoe dikwijls zou dan wel de concessie moeten worden verlengd? Want, volgens eene in 1867 geleverde berekening van den mijningenieur De Groot, zou de Billiton-maatschappij in den loop van 40 jaren slechts eene uitgestrektheid van $21^1/_5$ vierkante paal voor hare mijnontginning gebruiken; en het eiland Billiton beslaat geen mindere oppervlakte dan van 2875 vierkante paal! Kunnen naar dezelfde verhouding, alzoo meer dan 5000 jaren noodig zijn om het geheele eiland Billiton aan het doel der onderneming dienstbaar te maken, hoe lang zal de Maatschappij behoeven om de met dat eiland aan haar ter mijnontginning en in erfpacht afgestane 153 grootere en kleinere eilanden, alle onder den naam van Billiton begrepen, zoodanig te gebruiken, dat zij gezegd kunnen worden ook daarmede voor hun oogmerk te hebben afgedaan?

Om te durven beweren, dat de Billiton-maatschappij met een contractsduur van 40 jaren nog niet voldoende voor de door haar aan de onderneming ten koste gelegde opofferingen en kapitalen zou kunnen worden schadeloos gesteld, moet men zich vooraf ontslagen gerekend hebben van de moeite om te onderzoeken, welke de uitkomsten dier Maatschappij geweest zijn; van de gelegenheid en het recht afgezien zich daarom-

trent door de Maatschappij te doen voorlichten; ja zelfs verzuimd het licht, daaromtrent in de stukken zelve ontstoken, te gebruiken.

Dewijl slechts vijf Verslagen der jaren 1877—1882 ons onder de oogen kwamen, kan alleen over die jaren met onbetwistbare juistheid worden medegedeeld, welke gedurende dat tijdvak de *zuivere* winst der Maatschappij, die nochtans altijd zoolang daarvan nog niet is afgetrokken, wat voor de prioriteit-betaling ten behoeve van de aandeelhouders 1ste rubriek, voor kapitaal-delging, reservefonds en bankiers-commissie behoort te worden uitgekeerd, met den naam van *bruto-winst* bestempeld wordt, geweest is.

Zij bedroeg:

In het boekjaar	1877/78 . . .	*f* 693,124.70
„ „	1878/79 . . .	„ 774,112.07
„ „	1879/80 . . .	„ 2,086,932.15⁵
„ „	1880/81 . . .	„ 2,316,536.93
„ „	1881/82 . . .	„ 3,010,394.02
of in de laatste vijf jaren		„ 8,881,099.87⁵

Een even onwraakbaar getuige als de Verslagen zelve zal zeker, met betrekking tot de door de Billiton-maatschappij genotene dividenden, geacht worden de schrijver in het *Dagbl. van Z.-H. en 's-Grav.* van 13 Dec. 1882, die de van 1868—1882 aan de aandeelhouders uitgekeerde dividenden mededeelt, om daaruit de gevolgtrekking te maken, dat de aandeelhouders 1ste en 2de rubriek, wier bestaan eerst dagteekent van de oprichting der Billiton-maatschappij in September 1860, gedurende 31 jaren niet meer gemiddeld 's jaars hebben genoten dan $20^1/_2$ pCt. en $15^1/_2$ pCt. van het door hen gestorte kapitaal.

Volgens dien schrijver had, wat boven reeds werd opgemerkt, over de jaren 1852—1867 geene uitkeering van dividend plaats. De uitkeering nam eerst in 1868 haren aanvang en ondervond sedert dien tijd geene storing, zoomin als de daaraan noodzakelijk voorafgaande uitbetaling aan de aandeelhouders 1ste rubriek van de som van *f* 124,000, en sedert

1869 de verdeeling onder de aandeelhouders der beide rubrieken van eene som van ƒ 175,000, tot delging van kapitaal.

Het dividend bedroeg:

in 1868	ƒ	45
„ 1869	„	152
„ 1870	„	173
„ 1871	„	252
„ 1872	„	466
„ 1873	„	548
„ 1874	„	160
„ 1875	„	207
„ 1876	„	150
„ 1877	„	100
„ 1878	„	60
„ 1879	„	86
„ 1880	„	345
„ 1881	„	390
„ 1882	„	524
„ de laatste 15 jaren. . . .	ƒ	3658

De som der gedurende 1868—1882 aan de aandeelhouders uitgekeerde dividenden heeft derhalve bedragen:

ƒ 3658 × 5000. . . . . = ƒ 18,290,000

De aandeelhouders 1ste rubriek (2500 aandeelen) hebben gedurende 15 jaren bovendien genoten de prioriteit-betaling van ƒ 124,000 's jaars, d. i.

ƒ 124,000 × 15 . . . . . = „ 1,860,000

De aandeelhouders 1ste en 2de rubriek (5000 aandeelen) sedert 1869 voor kapitaaldelging ƒ 175,000 's jaars, d. i. ƒ 175,000 × 14. . . „ 2,450,000

Winst onder de aandeelhouders verdeeld. . ƒ 22,600,000

De bankiers-commissie heeft over de 1ste en 3de bedragen beloopen:

ƒ 20,740,000 × 3.09% . . . . . „ 640,866

Een reservefonds is gevormd van . . . . „ 1,000,000

Te Transporteeren ƒ 24,240,866

Per Transport		ƒ 24,240,866
Aan de drie concessionarissen bovendien, ter gelijkmaking hunner aandeelen met die der overige aandeelhouders, uitgekeerd	„	800,000
De geheele winst over de laatste 15 jaar heeft dus bedragen eene som van	ƒ	25,040,866
Van de onder de aandeelhouders verdeelde winst van ƒ 22,600,000 hebben de drie concessionarissen genoten: dividend van ƒ 3658 over 4000 aandeelen.	„	14,632,000
Kapitaalaflossing van ƒ 35 per aandeel 's jaars, over 14 jaren en 4000 aandeelen: ƒ 35 × 4000 × 14	„	1,960,000
Prioriteit-betaling voor aandeelhouders 1ste rubriek van ƒ 49.60 per aandeel 's jaars, over 1500 aandeelen en 15 jaren: ƒ 49.60 × 1500 × 15.	„	1,116,000
	ƒ	17,708,000
Bovendien werd aan hen uitgekeerd eene som van	„	800,000
Gezamenlijk door hen drieën genoten. . . .	ƒ	18,508,000
waarvan:		
$^2/_5$ voor Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden.	„	7,403,200
$^2/_5$ voor V. G. baron van Tuyll van Serooskerken	„	7,403,200
$^1/_5$ voor den heer J. F. Loudon	„	3,701,600

De 1000 andere aandeelen 1ste rubriek genoten in 15 jaren gezamenlijk ƒ 4,892,000 of gemiddeld 's jaars voor het op elk aandeel gestorte kapitaal van ƒ 800 de som van ƒ 326,13$^1/_3$ of 40$^3/_4$ % ruim.

De Billiton-maatschappij loopt bovendien nog 10 jaren en bezit, behalve een reservefonds van ƒ 1,000,000, één millioen, op dit oogenblik een actief van ongeveer ƒ 5,000,000.

Hetzij dus het kapitaal, waarmede de in 1860 opgerichte Billiton-maatschappij gewerkt heeft, bedragen hebbe ƒ 5,000,000 of ƒ 4,000,000, of wel, daar niet meer gestort is door de aandeelhebbers, ƒ 800,000, niet licht zal eene Maatschappij

kunnen worden aangewezen, die, over zoo uitgestrekt veld arbeidende, en, na zich binnen een klein getal jaren geheel te hebben vrijgewerkt, zulke fabelachtige winsten heeft afgeworpen.

De Minister van Koloniën heeft deze winsten vergeleken met die der Oost-Indische Compagnie. Dit handelslichaam heeft echter slechts in de eerste *acht* jaren van zijn bestaan, van 1602—1610, eene winst gemaakt van 225 pCt. of gemiddeld van 28 pCt. 's jaars. Van 1610—1648 bedroeg de uitkeering gemiddeld 20 pCt. 's jaars. Na de vernieuwing van het octrooi steeg de winst zelden boven 15 pCt.

III.

In het vorig opstel werd aangetoond, dat de Billiton-maatschappij, in het einde des jaars 1860 tegen kostelooze uitreiking aan de drie concessionarissen van 4000 aandeelen, elk ter waarde van *f* 1000, in het bezit getreden van de hun verleende concessie, met het door haar op de overige 1000 aandeelen gestort kapitaal van *f* 800,000, gedurende de jaren 1861—1864 in de opbrengst van eene hoeveelheid van 109,526 pikols tin, eene waarde vertegenwoordigende van $6^1/_2$ millioen Gulden, het middel gevonden heeft om zich geheel vrij te werken en, in 1868 met de uitkeering van dividenden begonnen, sedert dien tijd over de laatste 15 jaren heeft behaald eene zuivere winst van minstens *f* 25,040,866.

De winst der laatste *vijf* jaren heeft gemiddeld 's jaars bedragen *f* 1,776,220. Die der laatste *vijftien* jaren *f* 1,669,391.

Bij dit geringe verschil in de uitkomsten over een vijf- en een vijftienjarig tijdvak, schijnt het laatste en minste cijfer zonder gevaar als maatstaf te mogen worden aangenomen ter berekening van de winst, die nog later zal worden genoten.

Voor de tien jaren, welke van den 40-jarigen duur der concessie nog overblijven, wacht dan der Maatschappij, naar dezelfde verhouding, nog eene winst van *f* 16,693,910; zoodat bij het einde der concessie de onderneming den aandeelhou-

ders der Billiton-maatschappij over de laatste 25 jaren een voordeel zal hebben afgeworpen van *f* 41,734,776.

Onder dezelfde omstandigheden gedurende het tweede tijdvak van 35 jaren voortwerkende, ziet de Billiton-maatschappij door het op 7 Januari 1882 met haar geslotene contract zich het vooruitzicht geopend op eene nieuwe winst, die zonder eenige overdrijving mag geschat worden op een bedrag van *f* 58,428,685.

De Commissie, die het gemiddelde winstbedrag over de laatste *zeven* jaren tot grondslag nam van hare berekening, stelde het geschenk der Billiton-maatschappij door de verlenging van haar contract, ten deel gevallen, op 70 millioen Gulden.

De Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, meenende dat de winst tot hiertoe slechts *f* 1,000,000 's jaars had bedragen, had het eerst gesproken van een geschenk van 35 millioen Gulden; doch dit cijfer toch nog aanzienlijk genoeg geoordeeld om, bij de vermindering van de opbrengst der tinmijnen van Banka, de vraag op te werpen, of het geene overweging verdiende, na het einde der concessie het eiland Billiton voor 's lands rekening in ontginning te nemen.

Met eene zeer oppervlakkige, maar niettemin warme lofspraak op de particuliere nijverheid heeft de Raad van Nederlandsch-Indië, in vluchtige behandeling van de Billiton-zaak voor geen anderen ambtenaar onderdoende, die vraag weten te doen ter zijde stellen; en de Gouverneur-Generaal schijnt haar niet belangrijk genoeg geoordeeld te hebben om daaromtrent den Raad van directeuren te raadplegen of haar aan het oordeel des Ministers te onderwerpen; de Minister niet om die den Ministerraad ter overweging en den Koning ter beslissing voor te leggen.

Bij de herinneringen, die ons van den Indischen dienst zijn bijgebleven, beweren wij dat zulke lichtzinnige, eigenmachtige en willekeurige oplossing der meest belangrijke vraagstukken in vroegere jaren, zelfs onder den meest liberalen Gouverneur-Generaal en Minister van Koloniën, niet mogelijk zou geweest zijn. En wie ons hier zou willen tegenwerpen, dat ook de

Gouverneur-Generaal Mr. Sloet van de Beele eigenmachtig in 1866 tot de afschaffing der heerendiensten ten behoeve van de inlandsche hoofden besloot, dien zouden wij opmerken, dat die maatregel geheel in overleg en met goedkeuring van het Opperbestuur heeft plaats gehad en daarin niets te laken zou geweest zijn, indien niet in dat jaar, voor de eerste maal, de Indische begrooting van uitgaven voor 1867 door de Wetgevende Macht in Nederland hadde behooren te worden vastgesteld. Hier echter staan wij voor het bedenkelijk verschijnsel, dat de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in eene zaak, voor 's Rijks financiën en Nederlands toekomst van het hoogste gewicht, allen band met het Opperbestuur afsnijdt, alle overleg daarmede doelloos acht, en dat de Minister van Koloniën, het later opmerkende, dan eenvoudig, ofchoon nog slechts twee maanden aan het Bewind, onder voorbijgang van al zijne met hem verantwoordelijke ambtgenooten, ten antwoord geeft: „Uw gedrag is mij volkomen duidelijk en met uw standpunt kan ik mij geheel vereenigen!" Of hebben wij wellicht hier een der gevolgen voor ons van de door een vorig Minister van Koloniën in zwang gebrachte gewoonte van met de onder zijne vrienden gekozene Gouverneurs-Generaal in vertrouwelijke brieven en gesprekken de meest belangrijke vraagstukken tot eene beiden bevredigende oplossing te brengen? Zulke gewoonte blijkt dan nu toch schadelijk voor het doel van een Kabinet, dat optrad om, onder eerbiediging van 's Konings gezag en waardigheid, regeeringloosheid te beteugelen; en teleurstellend voor de verwachting, dat schitterende vertegenwoordiging van de rechtsgeleerde wetenschap in het Bewind tevens waarborg zij voor gezonde wetsuitlegging.

Bij zulken vriendschappelijken kout der hoogste Staatsdienaren over het Staatsbelang, behoeft het niet te verwonderen, dat de Directeur, die eerst, bij vluchtig onderzoek, de winst der Billiton-maatschappij op één millioen Gulden 's jaars begrootte, maar den tinvoorraad van Billiton toch nog groot genoeg achtte om later daarin, ten behoeve van het Rijk, vergoeding te vinden voor den achteruitgang van Banka, eens-

klaps, na het optreden van den Gouverneur-Generaal 's Jacob, bij nog vluchtiger onderzoek, den twijfel wist te opperen, of de tinhoudende gronden van Billiton niet reeds hunne uitputting naderden; ja, zelfs te verzekeren, dat de hoeveelheid daar nog te ontginnen erts *kon* gesteld worden op p. m. 700,000 pikols.

De opbrengst van Billiton heeft gedurende de laatste vier boekjaren (1878—1882) der Billiton-maatschappij bedragen 93,495, 84,712, 78,928 en 66,330 pikols tin en de nog aanwezige voorraad erts zou dus dan nauwelijks toereikend zijn om der Maatschappij tot het einde harer concessie werk te verschaffen.

De termijn van 40 jaren zou dan toch blijken GEENE *fout* geweest te zijn, naar wier herstel ieder Nederlander met „oudvaderlandsche *goede trouw*" verlangend zou moeten uitzien; en ieder Nederlander, die ongaarne bedrogen uitkomt, zou meenen, dat, als er na 1892 niets meer te ontginnen viel, met de verlenging der concessie tot het jaar 1927, *ook* door de Regeering niet zooveel haast behoefde te worden gemaakt!

Zoo oordeelde niet de Billiton-maatschappij, die van 1875 af onvermoeid zoo hier als in Indië op zulke verlenging aandrong.

Zeven *maanden* moesten voorbijgaan, eer de Gouverneur-Generaal den Minister kennis gaf van het op 7 Januari 1882 geslotene contract, waarbij volgens 's Ministers rapport aan den Koning zulke „aanmerkelijke voordeelen voor het Rijk en de inlandsche bevolking" van de Billiton-maatschappij heetten te zijn bedongen; — voordeelen echter, die tot *niets* herleid worden, nu, volgens 's Ministers Nota, er na 1892 nauwelijks tin meer zijn zal.

Geen zeven *dagen* hadden de deelhebbers in de Billiton-maatschappij noodig, om het feit der verlenging van hare concessie met 35 jaren te vernemen.

Het werd hun bericht bij eene circulaire van haren Directeur, gedagteekend: 's-Gravenhage, 13 Januari 1882, wier eerste en laatste zinsnede aldus luiden:

„Nu zich eene omstandigheid heeft voorgedaan, die *op de waarde van de aandeelen* [1]) der Billiton-maatschappij van invloed kan zijn, acht ik het gepast daarvan *zoodra mogelijk* [1]) aan eigenaren dier actiën kennis te geven, en haast ik mij daarom hun het volgende mede te deelen;" en

„Ik acht het onnoodig heeren aandeelhouders der Billiton-maatschappij op het *hooge belang dezer concessieverlenging* [1]) te wijzen, maar bied ten slotte mijn *gelukwensch* [1]) aan met den gunstigen uitslag der bemoeiingen in deze *gewichtige* [1]) zaak."

Niet zoo donker als de Minister moet die Directeur, aan wiens beschamenden ijver en bekwaamheid hier billijke hulde gebracht wordt, de toekomst van Billiton hebben ingezien, toen hij in zijn ter Algemeene Vergadering van 31 October 1882 uitgebracht verslag beweerde, dat „de *gansche* [1]) exploitatie van het eiland *in belangrijke mate* [1]) door den in het verschiet liggenden duur (der concessie) werd geïnfluenceerd" en haar „naderend einde eene *donkere* [1]) schaduw bleef werpen op het anders voordeelig bezit van aandeelen."

Vooral niet, toen de verlenging der concessie, door hem genoemd: „de belangrijkste quaestie, die sedert de oprichting der Billiton-maatschappij te behandelen viel" en door de commissie tot opneming der rekening en verantwoording: een „belangrijk feit in de annalen der „Billiton-maatschappij," waardoor zij „zich eene toekomst geopend ziet, die haar met vernieuwden moed haar werk zal doen voortzetten, niet alleen ten bate der aandeelhouders, maar ook ten voordeele van allen, die aan haren dienst verbonden zijn," den Directeur bij datzelfde verslag eenen met deze verklaringen geheel overeenkomstigen, warmen juichtoon ontlokte. Van al de talrijke gunstige mededeelingen, die de zestien vorige verslagen bevatten, heette die omtrent de verlenging der concessie, welke thans geschiedde, de meest gewichtige.

Met groote naïeveteit schrijft de Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid in de door den Minister uit zijn laatste rapport gedane aanhaling, omtrent de plotselinge, daarom

---

[1]) Wij cursiveeren.

vooral verpletterende ontdekking, dat op Billiton nu nog slechts 700,000 pikols tin-erts, dus misschien nauwelijks 525,000 pikols tin, ter ontginning zouden overblijven:

„Hoezeer nu onthullingen als deze, bij eerste waarneming geen der betrokken partijen aangenaam kunnen zijn, zoo heeft toch het streven en vorschen naar de ware, juiste kennis van de zaak, waarover de onderhandelingen loopen, HET GROOTE NUT, *dat het eene beslissing zeer kan bevorderen en vergemakkelijken.*"

Ofschoon zelfs kan worden toegegeven, dat zulke onthullingen de verlenging der concessie zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt hebben, en zij zelfs den Minister van Koloniën, bij het schrijven zijner Nota, van uitnemenden dienst geweest zijn, behoeft daardoor echter de waarde der concessie niet verkleind; maar behoort de daad, waardoor hare verlenging en die andere, waardoor de goedkeuring hierop verkregen werd, te eerder te worden gewraakt.

IV.

Hoe grooter de weldaad is, die, naar de jongste voorstelling van den Minister, de Billiton-maatschappij het algemeen bewijst, door ook *na* 1892 de kleine hoeveelheden tinerts, die nog hier en daar verspreid zullen liggen, te willen uitgraven, daar deze anders ongebruikt zouden verloren gaan, des te minder drang en belang bestond er tot het plegen en bezegelen eener onwettige handeling; des te onverklaarbaarder ook wordt des Ministers voorkeur, van de overijlde bekrachtiging eener daad, met wier mededeeling de Gouv.-Gen. 's Jacob zelf zeven maanden lang gewacht had, *boven* een dán toch onschadelijk uitstel en een hierdoor mogelijk gemaakt, nauwkeurig onderzoek. Of echter onderzoekingen en verslagen van mijn-ingenieurs, vooral betreffende Billiton, altijd vertrouwbaar zijn, mag met recht worden betwijfeld, bij de herinnering, dat de

mijn-ingenieur, Dr. Croockewit, na *maanden* lang zoekens op dat eiland nergens tin vond en de heer V. G. baron Van Tuyll, blijkens de vermoedelijk van hem zelven ontvangene mededeeling daaromtrent van den heer Dr. W. K. baron Van Hoëvell in de zitting van 29 April 1856, het reeds *vier uren* na aankomst had. Ook nu zou, vooral na het *eerste* rapport van den Directeur voor Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, meer geloof geslagen worden aan de blijdschap van den Vertegenwoordiger der Billiton-maatschappij, dan aan de latere door mijn-ingenieurs of anderen opgewekte zwaarmoedigheid van den voornoemden departements-chef.

De waarde, die de Minister hecht en de bijzondere aandacht, welke hij wijdt aan het *latere* rapport van den bedoelden Direeteur, over de in het naaste verschiet liggende uitputting van Billiton, moet misschien verklaard worden uit des Ministers in de Kamer geopenbaarde zucht van, tot vermeerdering van eigene kennis, liefst ter kerke te gaan bij de predikers, wier leer hij overigens zelf niet gelooft; het verschil nochtans tusschen het eene rapport en het andere van denzelfden departements-chef en de zwenking van dezen hoofdambtenaar is TE *groot*, dan dat een minister, die er prijs op stelt, door zijne ambtenaren met ernst en waarheid te worden voorgelicht, en die bovendien verlangt, dat vóór alles *deze* zaak aan de *goede trouw* getoetst worde, niet huiverig hadde moeten zijn van op zulk een rapport zijne verdediging te gronden.

Het Billiton-verslag over het boekjaar 1877/78 vermeldt, dat ongeveer *negen* maanden van dat jaar reeds verloopen waren, toen *op Billiton* nog steeds en in niet geringe mate getwijfeld werd of een voldoende oogst zou worden verkregen. En toch was de na vijf maanden lange droogte, invallende regen, oorzaak, dat de opbrengst der laatste *drie* maanden eene uitkomst opleverde, welke die van het vorige jaar overtrof.

Met dit feit voor oogen, zal men niet verwachten, dat de Commissie *in Nederland* uitmake, waar en hoeveel tin 35 jaren lang op Billiton zal worden gevonden. Als de toestand van dat eiland over zijne geheele oppervlakte van 2875 vierkante

palen nog niet geheel en nauwkeurig is onderzocht; als na 40 jaren nog slechts eene uitgestrektheid gronds van 22 vierkante palen zal zijn ontgonnen, en als de mijn-ingenieur, die het gevaar van uitputting bespreekt, er tegelijk bij verzekert, dat *niemand* van de hoeveelheid tin, op het eiland aanwezig, *iets* weet, behoeft men intusschen geen *deskundige* te zijn, om te erkennen, dat de Commissie voor schatting van den oogst der toekomst geen anderen maatstaf bezigen kon dan dien van het verleden; maar de Minister wijzer zou gehandeld hebben met eene poging om vooraf de nog ontbrekende wetenschap te verkrijgen, dan *zonder haar* aan eenen alle concessie-verlenging overtollig makenden voorraad van slechts 700,000 pikols erts te gelooven en dan nog *ongevraagd* den Gouverneur-Generaal bij het verleenen van zulke verlenging te hulp te komen.

Reeds de Pheniciërs voerden tin uit Engeland; de ontginning van tinhoudende gronden in Saksen dagteekent van de 2de helft der 15de eeuw; die op Banka ving omstreeks 1710 aan. En toch is de voorraad tin in de mijnen van Cornwallis, Alvensleben en Banka nog niet uitgeput. Waarom zou dit reeds 40 jaren, nadat de eerste uitgraving van tin heeft plaats gehad, het geval moeten zijn met Billiton?

Het door de Commissie vermelde feit, dat gedurende de laatste zeven jaren van 1875—1881 de opbrengst op Banka bedragen heeft 460,934 pikols, en die op het de helft *kleinere* Billiton 503,332 (moet zijn 506,855) pikols, is weinig geschikt om de hooggestemde verwachtingen der Billiton-maatschappij te doen wijken voor de angstige bezorgdheid des Ministers.

De omstandigheid, dat van de laatste 15 jaren, gedurende welke de winsten der Billiton-onderneming genoten zijn, de oogst in de eerste 9 jaren bedroeg eene hoeveelheid van 426,843 pikols en die van de laatste 6 jaren 444,792 pikols, pleit evenmin voor achteruitgang.

De oogst gedurende die 15 jaren heeft gemiddeld 's jaars bedragen 58,109 pikols; die op Banka, met dubbele oppervlakte, was gedurende de laatste 60 jaren, volgens het Kolo-

niaal Verslag over 1882 (bladz. 218) 3,670,000 pikols of gemiddeld 's jaars ongeveer 61,200 pikols. Voor Banka wordt hier opzettelijk een grooter getal jaren genomen, omdat de vroegste jaren de gunstigste geweest zijn. Tusschen de jaren 1852—1864 had Banka nog oogsten van 80 en 90,000 pikols en daarboven; eens zelfs in 1856 van 100,636 pikols. In de jaren 1858, 1859, 1861 en 1863 werden verkregen 96,475, 90,983, 96,508 en 95,981 pikols. Na 1864, toen de oogst op Banka bedroeg 80,958 pikols en op Billiton nog slechts 11,690 pikols, bleef de opbrengst voor het eerstgemelde eiland steeds beneden de 80,000 pikols. Slechts drie malen in het tijdvak tusschen 1864—1882 steeg zij boven de 75,000. Op Billiton daarentegen, verkreeg men over de laatste zeven jaren, gemiddeld 72,408 pikols 's jaars. De oogst der jaren 1878—1880 werd boven reeds opgegeven. Door naar het middencijfer der laatste 7 jaren de waarde der verlenging te berekenen en het cijfer van 70 millioen Gulden te noemen, deed de Commissie dus niet een greep in den blinde; maar ging zij van de veronderstelling uit, dat de ontginning op Billiton, gelijk tot dusverre, zich steeds zou uitbreiden.

Wat beteekent dan ook eene uitgestrektheid van $21^1/_5$ vierkante paal, die volgens de vroegere berekeningen van den heer De Groot in 1892 zal zijn in gebruik genomen, én tegenover de geheele oppervlakte van Billiton én, tegenover de uitgestrektheid gronds, op Banka aan de mijnontginning dienstbaar gemaakt?

Daarenboven, de exploitatie van het eiland Billiton is nog slechts in haren aanvang. Op Banka bewerkt men reeds, door het leggen van *koeliet-kollong* en *kollong*-mijnen, de dieper liggende en *onderste* grondlagen. Op Billiton zijn het tot hiertoe meerendeels *koeliet*-mijnen, ter uitgraving of inzameling van het erts op de *bovenste* grondlagen of de oppervlakte. Bij zijn Verslag van 1877 verklaart de Directeur der Maatschappij van de 5 in het district Boeding aangelegde kollong-mijnen, die vroeger als koeliet-mijnen bewerkt werden, dat men zich vleit, dat dit „in volgende jaren van gunstigen invloed op de productie zijn zal."

Maar al zou de opbrengst later, in plaats van gelijken tred te houden met die der jongste zeven jaren, niet stijgen boven die, welke gedurende de laatste 15 jaren gemiddeld verkregen werd of wel dalen tot een cijfer van 34,039 pikols, zijnde het gemiddelde van de onder de 29jarige werking der concessie geoogste hoeveelheid van 967,140 pikols tin — in 1869 bedroeg de oogst reeds 36,166, en sedert, in 1870 en later, 47,318 pikols en daarboven; — die cijfers zijn niet de eenige factoren ter bepaling van het door het contract zelf aangebrachte voordeel, en zij doen voor de rechtsgeldigheid der overeenkomst niets af. De winst toch hangt ook samen met den prijs, bij welks verdubbeling men zonder schade met de helft der hoeveelheid volstaan kan. De rechtsgeldigheid moet alleen aan de wetten en algemeene verordeningen, die hadden behooren te zijn nageleefd, worden getoetst. Zij heeft niets gemeen met de getallen, waardoor de hoeveelheid en de waarde van het tin worden bepaald.

Nog iets over en voor de Billiton-Maatschappij.

I.

De afkeuring, die de verlenging der Billiton-concessie getroffen heeft, was, zoo dachten wij althans, vooral gegrond op het feit, dat het Koninklijk besluit van 3 September 1873 No 13 (*Indisch Staatsblad* No. 217*a*) betreffende mijnontginningen in Nederlandsch-Indië óf niet opgevolgd óf geheel willekeurig in toepassing gebracht was.

De Minister van Koloniën echter, getrouw aan de overleveringen van een Bewind, bij hetwelk „*ieder*" somtijds beteekent „*niemand*", beweert dat de Gouverneur-Generaal juist, door de voorschriften van die verordening te *schenden* geheel *in haren geest* gehandeld heeft. De Commissie uit de Tweede Kamer daarentegen, volgens hem, betoont zich slechts te bestaan uit mannen, vervuld van „tegenzin tegen de beginselen", welk

aan die verordening ten grondslag liggen; het zijn „absolute tegenstanders van concessiën voor ondernemingen in Nederlandsch-Indië", die bovendien, bij zonderlinge opvattting, „omtrent de quaestie van Staats- en particuliere exploitatie," het geheel voorbijzien, dat eene mijnontginning wel eens *verlies* kan opleveren. Zulke opvatting immers werd gelogenstraft door de geschiedenis zelve van Billiton, waar „de ondernemers van 1852 tot 1867 geen *winst* behaald, maar *zware verliezen* geleden hebben?"

Wanneer bij een nieuwe spelling der woorden, de woorden zelve eene geheel tegenovergestelde beteekenis van vroeger verkrijgen, is het begrijpelijk, dat wie, na aan eene onderneming *zes ton* te hebben ten koste gelegd, binnen zeven of acht jaren gelegenheid vindt van haar aan eene naamlooze vennootschap voor *vier millioen* Gulden over te dragen, ook ergens eenen bewindsman ontmoet, die medelijden heeft met zijne *zware verliezen!* Zoo ver nochtans durfde de Directeur der Billiton-maatschappij zelve niet gaan. Hij sprak in zijne onlangs openbaar gemaakte „Mededeelingen aan de aandeelhouders der Billiton-maatschappij" slechts van „de weinig gunstige resultaten der bemoeiingen van die Maatschappij, waardoor *ruim 5 jaren na haar ontstaan, haar* BALANS sloot met een saldo-*verlies* van bijna *f* 520,000"; zonder evenwel te vermelden, of op het *passief* dier balans als *eerste* post wellicht stond uitgetrokken: KAPITAAL ..... *f* 5,000,000.

Een jaar later (Februari 1867), zoo bericht de heer De Groot, bedroeg dat saldo-*verlies* nog *f* 218,231.10⁵. Maar nog een jaar later; — en de Billiton-maatschappij, zonder met eenige schuld bezwaard te zijn, die niet door haar *actief* gedekt was, vond gelegenheid aan hare aandeelhouders een dividend van *f* 45 per aandeel, vertegenwoordigende eene zuivere winst van ongeveer *f* 356,000, uit te keeren, en daarmede 15 jaren lang onafgebroken voort te gaan, zoodat in het jaar, waarin hunne concessie verlengd werd, den zwaar beproefden deelhebberen reeds eene som van ruim 25 millioen Gulden was toegevloeid.

Van zulken „millioenenstroom" — de eer der vinding van dit woord komt toe aan den vertegenwoordiger der Maatschappij

in Indië — kan evenwel, volgens den Minister, in de toekomst geen sprake meer zijn. IJverige nasporingen van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, aangevangen nadat de Gouverneur-Generaal 's Jacob in de eerste maand na zijne aankomst de zaak rijpelijk overwogen had, hebben dien hoofdambtenaar in staat gesteld tot de onthulling, dat de hoeveelheid te ontginnen erts op Billiton nog slechts bedraagt p. m. 700,000 pikols. De Minister evenwel is geen muggenzifter; hij ziet niet voor eene concessie op een *vierd'half* tiental jaren *korter* of *langer;* hij beknibbelt evenmin op eenen voorraad tin van *vierd'half* honderd duizend pikols *meer* of *minder*. Hij wil daarom aannemen, dat de schatting van 700.000 pikols met *de helft* nog kan verhoogd worden; — maar wie ziet niet terstond in, dat zelfs bij *zóó ruime* uitlegging van de getuigenis van *deskundigen*, de Maatschappij het dan nog in hare macht heeft, bij eenige grootere krachtsinspanning, het eiland vóór 1892 bijna geheel uit te putten en niemand, zoomin als de Commissie zelve, derhalve bevredigd zijn kan met de door haar geleverde beschouwing omtrent de winst, die de Regeering door de consesie te verlengen, in plaats van haar onder eigen beheer te nemen, zou hebben prijsgegeven?

Tegenover zulken betoogtrant, waarmede de Commissie uit de Tweede Kamer wat al te gemakkelijk als lichtvaardig werd ten toon gesteld, plaatsten wij de cijfers omtrent *geoogste hoeveelheden* en *behaalde winsten*, in de drie vorige opstellen medegedeeld.

De hoofdingenieur van het mijnwezen in N. I. schreef in 1875:

„Om te beoordeelen in hoe ver het financiëel belang van den lande het mede zal brengen om over 17 jaren voor Billiton eene nieuwe cocessie uit te geven, dan wel daar zelf te gaan ontginnen, zou men *eenigszins moeten weten, wat over dien tijd de werkelijke rijkdom aan tinerts van dat eiland zal zijn.* ONGELUKKIG IS HET NIET MOGELIJK DAARVOOR DE NOODIGE GEGEVENS TE VINDEN.

De Regeering heeft zich niet den tijd gegund de uitkomsten der 17 jaren af te wachten; maar reeds *tien* jaren eerder, nadat slechts *zeven* jaren verloopen waren, en niettegenstaande de

deskundige hoofdingenieur, chef van het mijnwezen, Van Dijk bij zijne Nota van 4 Juli 1881 zich *tegen* eene dadelijke verlenging verklaarde, op het door de Billiton maatschappij in 1875 gedaan verzoek, de verlenging voor den tijd van 35 jaren bevolen.

Vrees voor *gebrek* aan tin, die de Minister thans zoo hoog doet klinken, wordt wel niet door den Gouverneur-Generaal als grond tot die overhaaste beschikking opgegeven; zij wordt ook niet als reden genoemd, waarom hij zich niet plaatsen kon op het door zijnen voorganger, den Gouverneur-Generaal van Lansberge, ingenomen en nog weinige dagen vóór diens vertrek, ontwikkeld standpunt, van namelijk de vaststelling der intusschen reeds na jaren lange overweging gereed gekomene verordening omtrent de ontginning van delfstoffen in groeven en aan het oppervlak te willen doen voorafgaan aan iedere concessie-vernieuwing.

Maar toch schijnt het feit, dat in die 7 jaren de opbrengst van Billiton (506,855 pikols) die der 22 voorafgaande jaren (460,285 pikols) met nog 46,570 pikols overtroffen heeft, voor den Minister genoeg om hem tot den snellijk afnemenden rijkdom aan tinerts en de ophanden zijnde uitputting van het geheele eiland te doen besluiten; maar dan ook in verband daarmede hem te bewegen, van een nieuw tijdvak van 35 jaren, tot delving van wat niet meer te vinden is, te openen. En moge ook al, volgens verzekering van den heer De Groot, de Billiton-maatschappij „van 1878 tot 1880 in Nederland en in Indië *zes malen beslissend antwoord*" gevraagd hebben op haar rekest van 19 Mei 1875, het zal vermoedelijk alleen geweest zijn, omdat het genoegen, van 45 jaren lang tin te mogen smelten, voor haar zoo veel zwaarder woog dan de angst van reeds in 10 jaren tijds de daarop te behalen smalle winst onder hare deelhebbers te moeten verdeelen!

Deskundigen evenwel beweren — en de tot hiertoe verkregene uitkomsten bevestigen het, — dat Billiton op zijne oppervlakte of den bovengrond *rijker* is aan erts dan Banka. Niemand, *deskundig* of *niet-deskundig*, weet iets van hetgeen

onder den grond aanwezig is en van daar bij kollongsgewijze bewerkingen verkregen kan worden.

In het advies van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, waarop de Minister zich beroept, gaat deze ambtenaar uit van de veronderstelling, dat de gemiddelde rijkdom aan erts, op Billiton en Banka, in evenredigheid van beider grootte, ongeveer gelijk is, „waarvoor met het oog op de ligging, geologische gesteldheid en vorming alles te zeggen valt."

Volgens het Koloniaal Verslag van 1882 (bladz. 219) heeft het eiland Banka nu reeds afgeworpen eene hoeveelheid van ruim 5 millioen pikols tin: men mag zelfs stellen van ruim 6 millioen, daar het door de Oost-Indische Compagnie in 1777 met den Sultan van Palembang geslotene contract voor de levering jaarlijks van 30,000 pikols tin geenszins de oorsprong was van haar monopolie, maar slechts de aanvulling of vernieuwing van vroegere met dien vorst met gelijk doel aangegane verbintenissen.

Nu de Regeering op Banka slechts *f* 13.50 voor het pikol tin betaalt en over gebrek aan mijnwerkers klaagt; de Billiton-maatschappij daarentegen *f* 20 per pikol uitkeerende, met de verkrijging van arbeiders geene moeite heeft, zouden wij niet durven beweren, dat op de *verminderde* opbrengst van Banka sedert 1864 de smokkelhandel geenen invloed gehad heeft. Zeker evenwel is het, dat zulke handel in de vorige eeuw op zeer groote schaal, dikwijls met oogluiking van de dienaren der Compagnie, op Banka gedreven werd. De aldus aan de levering der O. I. Compagnie onttrokkene hoeveelheid tin wordt door sommigen zelfs geschat op 40 à 60,000 pikols 's jaars [1]). Al heet deze schatting overdreven, niet gewaagd schijnt het, aan te nemen, dat boven de tot hiertoe door de O. I. Compagnie en de Regeering van Ned.-Indië uit Banka getrokkene hoeveelheid van 6 millioen pikols tin, nog een half millioen

[1]) Zie de aanteekening van den hoogleeraar Dr. VETH, op het door hem medegedeeld *Verslag aangaande het eiland Banka*, door THOM HORSFIELD in *Tijdschrift voor Ned.-Indië*, 1850, 1ste deel bl. 211.

pikols van daar zijnen geheimen uitweg gevonden heeft naar China, waar het Banka-tin sedert lang, onder den naam van „*oud tin*", verre de voorkeur gehad heeft boven het tin van Malakka of elders.

Heeft de oogst uit Banka gedurende 170 jaren alzoo bedragen $6^1/_2$ millioen pikols en kan dit eiland ook nu nog, bij eene gemiddelde opbrengst gedurende de laatste 17 *ongunstigste* jaren (1865—1881) van 68,606 pikols 's jaars nog verre van uitgeput heeten, zoo mag de rijkdom aan tin van het nabijgelegene, onder dezelfde omstandigheden verkeerende, maar voor de helft kleinere eiland Billiton nu reeds veilig op $3^1/_4$ millioen pikols begroot worden. Na de 967,000 pikols, die van daar reeds gewonnen zijn, zouden er dan nog ongeveer 2,300,000 pikols ter ontginning overblijven; d. i. twee en een half maal de hoeveelheid, sedert 1853 uit dat eiland getrokken.

Hieruit volgt, dat de voorraad erts op Billiton nog groot genoeg is om de Billiton-maatschappij tot het jaar, waarin hare concessie zou eindigen, bezig te houden; om haar rust te verschaffen omtrent het behoud tot het jaar 1892 van de gedurende de voorafgaande 15 jaren genotene winsten; om haar te sterken in de verwachting, dat het werk, de oogst en het voordeel gedurende het tweede door haar gewenschte tijdvak niet minder zijn zullen dan in de jaren, welke reeds achter haar liggen.

II.

De Billiton-maatschappij heeft zeker meer gelegenheid gehad van over den Mammons- en oogendienst der menschen na te denken en zich over hunne slaafschheid te verbazen, dan reden om onder hunne wangunst te zuchten. Gevormd door een zeer klein getal deelhebbers, die behoorden tot de machtigsten en grootsten des lands; met Art. 1 harer Statuten krachtig gedekt en beschermd door een geliefden Vorst, wien de onderneming

haar ontstaan verschuldigd was; op allerlei wijze uit kracht van haren oorsprong, haar aanzien en hare betrekkingen door de Regeering en hare dienaren gesteund; van eigene macht en van aller medewerking verzekerd; daarenboven haren werkkring over een geheel eiland uistrekkende, waar ieder haar ontzag en diende, niemand haar tegenstond noch ter mededinging met haar werd toegelaten, zij zelve door de haar verleende, nauwelijks door iemand bewaakte politiemacht zich in staat gesteld zag elken wensch te verkrijgen en elken hinderpaal te verwijderen, — zal de Billitonmaatschappij erkennen moeten, dat er nauwelijks ergens of ooit eene onderneming kan worden aangewezen, aan welke met zoo weinig moeite, opoffering en gevaar, en met nog minder afgunst, zulk kalm, vreedzaam en rijk genot ten deele viel als aan de hare. Ook nu wenscht niemand haar daarin te storen, en, al gelukte het haar in den nog overigen tijd harer concessie, op welke wijze dan ook, hetzij door ruimeren oogst, hetzij door hoogere veilingprijzen, de tot hiertoe behaalde winst te zien *verdriedubbelen*, niemand zou zich verstout hebben — wanneer zij althans hare macht niet misbruikte tot verkorting van het recht van anderen, zooals in de door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid aangehaalde zaak van den Chinees Koe Ngiem (Gedrukte stukken 108, Bijl. No. 11, bladz. 14) het geval was, daarop eenige aanmerking te maken, noch het tot hiertoe omtrent haren voorspoed bewaarde stilzwijgen hebben afgebroken. Ook de Billiton-maatschappij heeft volle aanspraak op strenge eerbiediging van de haar eenmaal tot 1892 verleende rechten en privilegiën, hoe onbeperkt en weinig geregeld die dan ook wezen mogen. Hare onderneming verdient steeds in de eerste plaats te worden genoemd, zoo dikwijls men zoekt naar eene vrucht, die bekwaamheid, ijver en volharding vermogen voort te brengen of men de weldaad schetsen wil, die ook voor Nederlandsch-Indië aan de ontwikkeling van handel, landbouw en nijverheid verbonden is. Haar voorbeeld zelfs kan der Regeering in Nederland en der Volksvertegenwoordiging niet genoeg worden voorgehouden, om beiden te overtuigen van het nadeel, dat

een stelsel van bestuur reeds gewrocht heeft en nog verder werken zal, bij hetwelk door onverschilligheid, werkeloosheid, onwil of onmacht, voor het Rijk de schatten moeten verloren gaan, die overal in Nederlandsch-Indië nog in den grond verborgen liggen.

Wanneer men het der Billiton-maatschappij echter als eene *bijzondere verdienste* wenscht toe te rekenen, dat hare onderneming tot vermeerdering der inkomsten, uit belastingen en pachten voortvloeiende, op velerlei wijze heeft bijgedragen: zóó zelfs dat de Minister van Koloniën, na eene daaromtrent geleverde berekening, tot het besluit komt, dat er bij zulke aanzienlijke baten, direct en indirect, „zeker geene reden" zijn kan voor 'slands kas nog meer te verlangen dan het maximum van den cijns, die in het algemeen billijk is geoordeeld; meenen wij te mogen opmerken dat ieder belastingschuldige deze verdienste met haar gemeen heeft en den kruidenier, die gewaagt van het getal plakzegels, welke hij in den loop des jaars voor zijne quitantiën heeft noodig gehad, door ons in dit opzicht geen mindere roemensstof wordt toegedacht. Onder „de heilzame gevolgen voor den moreelen en intellectueelen vooruitgang," die de ontginning van Billiton voor zijne inlandsche en daarmede gelijk gestelde bevolking heeft opgeleverd, maar die, volgens den Directeur der maatschappij (Verslag 1879/80 bl. 13), in geen geldcijfers kunnen worden uitgedrukt, wenschen wij niet te rangschikken de opiumpacht, ter vervanging van het vroeger bestaan hebbende *verbod* omtrent den verkoop en het bezit van opium, tot betere bevoordeeling en ruimere tegemoetkoming van de Billiton-maatschappij in 1856, op dat eiland ingevoerd.

Tot roem dier Maatschappij herdenkt haar vroegere vertegenwoordiger, de heer De Groot, in zijn jongste geschrift dat de verpachting van *sterke dranken*, *dobbelspelen* en *opium* niet op Billiton zou plaats hebben, zonder eene Chineesche bevolking, die zich daar als aankleefsel der mijn-ontginning heeft gevestigd. En terwijl het Koloniaal Verslag van 1882 die bevolking begroot op 7592 Chineezen, van welke 6852 behoorende tot het

mannelijk geslacht, weet hij door cursieve letters en vette cijfers, er ter eere van de Billiton-maatschappij nadruk op te leggen, dat *alleen de opiumpacht*, langzamerhand reeds geklommen tot *f* 123.600, voortaan van 1883 af, voor het land eene baat zal afwerpen van *f* 247,152 'sjaars, dat is *f* 36 ruim per hoofd.

Aangenamer was het ons in eenen vroegeren brief van dienzelfden, dd. 5 April 1871, waarin hij de mildheid prees, die de Billiton-maatschappij steeds tegenover de bevolking betracht had, te lezen van eene gezamenlijke som van *f* 3650, door haar in de jaren 1866—1871 onverplicht ten behoeve van deze uitgekeerd, waarvan *f* 50 gestrekt had voor eene school en *f* 304 voor het bouwen eener missigit.

Van eenigen steun of bijdrage der Billiton-maatschappij ten behoeve van *eenig* Christelijk werk in Nederlandsch-Indië of van haren eigenen arbeid tot bevordering van het Christendom op Billiton, kwam ons evenwel het gerucht nooit ter ooren.

Ook *die* Maatschappij bleef met zoo vele anderen doof voor de vraag, die onlangs van eenige Christenen in Nederland uitging, tot verkrijging van een som van *f* 20,000, opdat bij de te Amsterdam in dit jaar te openen Internationale Koloniale en Uitvoerhandel-Tentoonstelling de algemeene aandacht zou kunnen worden gevestigd op de beteekenis, kracht, werking, invloed en vrucht der Zending onder en op de niet-Christelijke volken en langs dezen weg medegewerkt tot verbreiding der Christelijke waarheid en de verheerlijking van God.

En moest ten gevolge daarvan van de poging zelve worden afgezien, als wij bedachten, dat op die *Tentoonstelling* het tin der Billiton-maatschappij zal schitteren, maar wat zij ter eere van den Naam, welke boven alle namen is, tot hiertoe heeft uitgewerkt, *tevergeefs* aldaar zal worden gezocht, heeft bij de berekening en beschrijving harer uitkomsten, geen oogenblik de begeerte naar hare millioenen, maar wel de droefheid over ons onder Christusverloochening wegzinkend vaderland ons hart beheerscht.

Want wij denken ons nog zoo gaarne Nederland, als geroepen om al de volken, niet het minst die onder zijne heer-

schappij in Azië voor te gaan in de kennis en verkondiging van het Evangelie als eene kracht Gods tot zaligheid, en ORANJE synoniem met belijder en getuige van CHRISTUS.

De gevierde vorstin onzer Nederlandsche letteren, mevrouw Bosboom-Toussaint, van wie vorsten en staatsmannen zooveel leeren kunnen, schreef eens:

„o Koningen en priesters!" — en daarnaast, daartusschen en daaronder staan alle pausen, prinsen, graven, baronnen, ministers, volksvertegenwoordigers of hoe de grooten en kleinen dezer aarde anders heeten mogen, — „o Koningen en priesters! Wat zijt gij *klein*, als de kleinste man u kan missen op zijn sterfbed!"

De Billiton-maatschappij, aan wie wij gaarne hoogeren zegen toedenken, dan welke haar tot hier toe ten deele viel, dringt ons, ook opdat niemand door oog of hart op haar te richten, zijn levensdoel voorbijzie, tot eenen anderen uitroep:

o Arbeidslieden en daglooners!" — maar dan ook zooveel temeer: — o Koningen en priesters, wat zijt gij groot, als God, die alleen groot is, in zijne genade u gebruiken wil tot werktuigen ter verbreiding van den roem zijner eeuwige goedertierenheid in Christus Jezus, onzen Heere!

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESSTRAAT 106, AMSTERDAM.